

Szomor Éva

Magyarországon megalakulóban a „Biztos kezdet” program

Az elmúlt évek társadalmi-gazdasági változásai sok családot, és a családokon belül nagyon sok gyermeket érintettek hátrányosan. Leginkább azoknak a családoknak a helyzete tűnik ma reménytelennek, amelyekben a szülők tartósan kiszorultak a munkaerőpiacról, és ezért – vagy alacsony iskolai végzettségük miatt – jövedelmük nagyon csekély. Az alacsony iskolázottság, a szakképzettség hiánya és a roma etnikumhoz való tartozás együttes megjelenése is gyakori a mai Magyarországon. A jelenlegi szociális rendszer csak részben tud választ adni az egyre súlyosbodó problémákra. Ezért folyamatosan keressük azokat a jó gyakorlati megoldásokat, amelyek közelebb vihetnek minket a nehéz helyzetű családokban élő, illetve ilyen családokba születendő gyermekek helyzetének javításához és a felzárkóztatáshoz. Különböző aktív segítő programokkal reméljük elérni a területi különbségek mérséklését, illetve elősegíteni az önkitaljesülést.

A "Biztos kezdet" elnevezésű program alapvető törekvése, hogy növelje a gyermekek jólétének és egészségének esélyeit, világra jöttük előtt és azt követően egyaránt.

Ennek érdekében olyan helyi programokat hozunk létre, amelyek gyarapítják a 6 évnél fiatalabb gyermekek családjainak nyújtott szolgáltatásokat, és az e területen munkálkodók körében elterjesztjük a helyi programokból leszűrt „jó gyakorlatokat”.

A helyi programok úgy kívánják javítani a gyermekek életésélyeit, hogy jobb hozzáférést biztosítanak a családtámogatásokhoz, a gyermekek korai fejlesztésével kapcsolatos tanácsadáshoz, az egészségügyi szolgáltatásokhoz és a korai oktatáshoz.

2004. januárjában elindultak a modellprogramok.

E programok 5 helyszínen zajlanak, melyek az adott település, illetve azon belül a konkrét működési terület jellegét tekintve eltérőek.

- Vásárosnamény: kistérségi társulás
- Ózd: nehéziparra épült, halmozottan hátrányos helyzetű város
- Budapest, VIII. kerület: nagyvárosi, hátrányos helyzetű lakótelep
- Mórahalom: jelentős külterülettel rendelkező település, népességének 40%-a él tanyán
- Csurgó - Órtilos: hátrányos helyzetű kisváros - zsáktelepülés.

A program négy fő célkitűzése:

1. a gyermekek szociális és érzelmi fejlődésének elősegítése;
2. egészségi állapot javítása;
3. a gyermekek tanulási képességeinek javítása, nyelvi képességeinek fejlesztése;
4. a családok és a közösségek erősítése.

Az Angliában 1997 óta Sure Start (Biztos kezdet) néven ismert projekt – mint a neve is mutatja – a bármilyen szociális vagy kulturális hátrányban lévő gyermekek korai fejlesztésére helyezi a hangsúlyt, mivel ez a „korai befektetés” később bizonyítottan megtérül. A másik fontos szempont, hogy a program szolgáltatásai egyaránt irányuljanak a szülőkre és a gyermekekre. Ezenközben segítik a közeledést a társadalom befogadó és befogadott csoportjai között.

Kezdetől fogva igyekszünk tehát együtt dolgozni a leendő, és a gyakorló, esetenként sokgyermekes szülőkkel, a gyermekekkel pedig lehető legfiatalabb koruktól, már csecsemőkoruktól kezdve foglalkozunk.

A program nem csak a hátrányos helyzetű családokkal való elkülönített foglalkozást célozza, hanem a területen élő valamennyi család számára elérhető segítséget kíván adni a gyermekek fejlesztéséhez, képességeik teljes kibontakoztatásához. Az ily módon integrált programokkal elkerülhető a szegényebb családok stigmatizációja vagy esetleges kirekesztése.

A különböző területeken, településeken egy speciálisan erre a feladatra felkért szakember, a regionális menedzser tart kapcsolatot az országos rendszerrel, szorosan együttműködve annak

vezetőjével, mivel a helyi programok egymástól elszigetelten nem hatékonyak. A regionális menedzser a helyi programnak, illetve a speciális helyi adottságoknak megfelelően alakítja ki a programokért felelős csapatot, nem kihagyva belőle a rászoruló képviselőjét. Ez komoly odafigyelést kíván, mivel a rászorultak képviselőjének olyan személynek kell lennie, aki nemcsak ismeri a programban résztvevőket, de a közösség el is fogadja őt, tagjai előtt tekintélye van.

A „Biztos kezdet” nem elkülönült szolgáltatásként funkcionál, hanem együttműködik más, már meglévő szociális, egészségügyi, oktatási intézményekkel. Kapcsolatot kereshet óvodával, iskolával, művelődési központtal, civil szervezetekkel. Az intézményekkel megegyezés születhet arról, hogy azok teret, segítséget, szakembert biztosítanak a program működéséhez. Bevonható a programba olyan középfokú iskola, ahol azok a szülők is tanulhatnak, akik nem tudták befejezni a tanulmányaikat. (Ők abban kaphatnak segítséget, hogy az órák alatt bölcsődei vagy ehhez hasonló napközbeni ellátást biztosítsanak a gyermekek részére.)

A családok számára a program segítséget nyújt a gyermekek testi-szellemi fejlesztéséhez, a családon belüli konfliktusok megoldásához (pl. pszichológusok, egészségügyi dolgozók bevonásával). Az egészségnevelés hozzájárulhat pl. a koraszülés veszélyének csökkentéséhez, a szülés utáni depresszió feloldásához, a dohányzás, az alkohol, a drog elleni harc sikeréhez.

A kialakuló „Biztos kezdet” központok elsősorban a gyermekek korai fejlesztésével foglalkoznak, a szülők aktív részvételével és oktatásával. Ezen kívül a központok próbálják a szülőket helyben tájékoztatni az őket érintő lényeges kérdésekről. (Pl. hogyan vehető igénybe adókedvezmény, milyen lehetőségek vannak a továbbtanulásra).

A központban működhet könyvtár is. A könyvtár nemcsak könyvet, hanem játékot is kölcsönözhet, segítséget adva a szülőknek a képességek fejlesztéséhez legmegfelelőbb játékok megismeréséhez. A közös játék élményére is esetenként itt van először lehetőségük a családoknak. A könyvtárost a „Biztos kezdet” alkalmazza, aki nemcsak a könyvtári feladatokat látja el, hanem foglalkozásokat is tart, megtéve ezzel a kulturált közösségformálás első lépéseit.

A védőnő aktívan részt vesz a programokban, és amennyiben a megfigyelései során egy csecsemő vagy kisgyermek általános fejlődésben elmaradást vagy problémát észlel, gyakorlati tanácsadás mellett segítséget nyújt a megfelelő szakember, illetve szakintézmény megtalálásához.

A „Biztos kezdet” által létrehozott központok működését független testület tagjai felügyelik, akiknek egy részét a szülők közül választják; így könnyebben elérhető, hogy a szolgáltatások „helybe jöjjenek”. A tagok a program-menedzser kivételével bizonyos előre meghatározott időközönként cserélődnek.

A központok a gyermekek számára 6 éves korig nappali ellátást biztosítanak, melyben nem csak szakemberek, hanem olyan önkéntesek is részt vesznek, akik csak a legalapvetőbb tevékenységeket végzik (pl. a csecsemők pelenkázása, ápolása, etetése); így a központ felügyeletet is biztosít. Az önkéntesek lehetnek a lakóközösség tagjai, akiknek ezzel is enyhítünk foglalkoztatási és esetenként a pályaválasztási gondjain.

A „Biztos kezdet” által működtetett központnak rendelkeznie kell egy közösségi rendezvényekhez bérbe vehető helyiséggel. A központ szervezhet játszócsoportot, ahol játékok kölcsönözhetők, illetve tanácsot kaphatnak a szülők, hogy milyen életkorban milyen játékot vegyenek, illetve készíthetnek gyermekeiknek. A játszócsoport vezetője olyan személy kell legyen, aki jól ismeri a közösséget, ezért sok információval bír az ott élő emberekről, és az adott közösségben kedvelt, elfogadott személy. A játszócsoportban 6 hónapostól 6 éves korig foglalkoznak a gyermekekkel. A részvétel ingyenes, és a csoport mindenki számára nyitott. Itt a speciális ellátást igénylőkkel is foglalkoznak, őket a normál csoportokba való lassú integrálással segítik hozzá a majdan a normál életbe való beilleszkedéshez. A játszócsoport vezetője olyan centrumot irányít, ahová a gyermekek a szüleikkel együtt bármikor jöhetnek. A szülőknek itt igény szerint segítséget nyújtanak, és információkat is szolgáltatnak. Ez tehát a gyerekek napközbeni ellátására emlékeztető, de speciális igény szerint működő egység.

A területen, ahol a központ működik, szegény emberek laknak, akiknek nagy része munkanélküli, ezért fontos egy innovatív centrum létrehozása. A meghatározott heti rendszerinti működés is segíti az ott élők rendszeres életre való nevelését.

A centrum több tevékenységet folytat: otthoni gyermekfelügyelet, tréning szervezése, oktató központ működtetése, ha a közösségben megfelelő számú érdeklődőt sikerül összegyűjteni.

A „Biztos kezdet” nem merev program, hanem igazodik a szülők igényeihez is, akik a lehető legteljesebb körű szolgáltatást igyekeznek igénybe venni. Pl. a gyermekek egészséges táplálkozása érdekében főzőtanfolyamot szervez, és iparkodik segítséget nyújtani a vásárlásnál is.

A szociális- és az érzelmi kapcsolatok terén is fontos, hogy az esetleges probléma még a gyermek iskolába kerülése előtt kiderüljön. Az olyan csoportos vagy egyéni foglalkozásoknál, ahol például videófelvételt készítenek az anya-gyermek kommunikációs kapcsolatáról, a szakemberrel együtt megnézve és megbeszélve azt, nem csak a gyerek, de adott esetben a szülő is megoldást találhat saját problémájára.

Másik lényeges terület a várandós tinédzserekkel való foglalkozás, akiknek speciális szolgáltatásokat nyújt a program, felvállalva a felvilágosítást és a tanuláshoz való visszavezetést.

A „Biztos kezdet” program a helyi szükségleteknek megfelelően változik, és azokhoz igazodik. Alapszolgáltatásaiban azonban mindenütt megegyező. Ezek a következők:

- Területi munka
- Családok és szülők segítése, nem anyagi juttatással
- Minőségi játék, fejlesztés és gondozás a csecsemőkortól a kisgyermek korig
- Egészségügyi gondozás, tanácsadás, nyomonkövetés,
- Speciális ellátást, fejlesztést igénylő gyermekek és családjuk támogatása, különös tekintettel a lehetőségek megismerésére és hozzáférhetőségére.

A „Biztos kezdet” programban a közösségek valódi részvételét kell biztosítani. Meg kell adni a lehetőséget, hogy a szakemberek által irányított programok eljussanak az arra rászorulókhhoz. Az új módszerek megkívánják a programban rendszeresen résztvevők továbbképzését és szakmai segítségét.

Mindehhez megfelelő pénzügyi feltételre és a szakterületek közötti összehangolt működésre van szükség.